

3. Značajnije teorije privrednog rasta i razvoja

PRISTUP (4 pritupa)	TEORIJE PRIVREDNOG RAZVOJA - KLASIFIKACIJA
1. Herik i Kindleberger	1) neoklasične teorije 2) radikalno-marksističke teorije privrednog razvoja i 3) teorije strukturne neravnoteže: - Luisov dvosektorski model i - Čenerijevi modeli razvoja
2. Samjuelson i Nordaus	1) teorije uzleta (Rostov), 2) teorije stagnacije (Geršenkron) i 3) teorije uravnoteženog razvoja (Kuznetc)
Treći i najčešće korišćeni pristup u makroekonomskoj literaturi ne razlikujući fenomene rasta i razvoja, aktuelne teorije djeli na:	1) kratkoročne teorije privrednog rasta i 2) dugoročne teorije privrednog rasta 1. škola stagnacije, Hansen; 2. škola dugoročnog rasta sa fluktuacijama privrednih ciklusa, Solou; i 3. škole eksplozije i kolapsa: Marksova, Maltusova i tehnološke promjene kao osnov rastućih prinosa)
<u>Četvrti pristup</u> <u>TODARO</u> <u>Tradicionalne i nove teorije</u>	1) <u>tradicionalne</u> - teorija etapa privrednog rasta, - teorija strukturnih promjena – teorija međunarodne zavisnosti u razvoju <i>a) model neokolonijalne zavisnosti,</i> <i>b) model pogrešne paradigme i</i> <i>c) teza dualnog razvoja</i> 2) nove neoklasične teorije - <i>slobodno tržište, javni izbor i pristup neškodljivog tržišta, i</i> 3) tzv. <u>endogene (nove) teorije</u> privrednog rasta - <i>endogenizacija tehnoloških promjena,</i> - <i>teorije ljudskog kapitala/Šulc,</i> - <i>neoinstitucionalne teorije</i>

1. Neoklasične, radikalno marksističke i teorije strukturne neravnoteže

- **Prvi pristup:** ova podjela teorija je bila najprisutnija u makroekonomskim **istraživanjima** pedesetih i šezdesetih godina XX vijeka
- Prema: Herick B., Kindleberger C, **Economic Development**, 1984

1.1. Neoklasične teorije

- **Tačke oslonca ove teorije:** Smit i Rikardo, marginalisti tzv. austrijske škole (1870), Alfred Maršal (1890) i Džems Mid (1962)
- **Vrijeme dominacije:** 80-tih i 90-tih godina XX vijeka u zapadnim učenjima o razvoju i djelom u zemljama „trećeg” svijeta
- **OSNOVNE PRETPOSTAVKE :** **uvažavanje odlučujuće uloge TRŽIŠTA i cjenovnog mehanizma u konkurentskoj tržišnoj strukturi.** Zagovaraju **SLOBODNO TRŽIŠTE** kao jedini pravi regulator ekonomskih aktivnosti. Tržište samo uspostavlja sukcesivne opšte ravnoteže uz efikasnu alokaciju proizvodnih resursa (pretpostavljaju visoku cjenovnu elastičnost tražnje, elastičnost ponude i izraženu supstituciju faktora proizvodnje)
- **KLJUČNE ODREDNICE** neoklasičnih teorija privrednog razvoja su **TRŽIŠTE** i tržišni ishodi, s jedne, i **PRIVATNA SVOJINA I LICNA INICIJATIVA**, s druge strane
- Relevantni pokazatelji privrednog rasta i razvoja moraju da uvažavaju **svjetske cijene**, odnosno da respektuju kriterijume **međunarodnog tržišta**
- **ULOGA DRŽAVE: VEOMA SKROMNA.** Protiv su državnog intervencionizma. Preveliko mješanje države u ekonomiju i loše vođenje ekonomske politike smatraju osnovnim uzrokom razvojnog zaostajanja
- **Trend novih neoklasičnih teorija privrednog razvoja** – zalažu se za maksimalnu **privatizaciju državnih preduzeća**, razvoj slobodnog tržišta i podsticanje stranih investicija, kako bi se povećala nedostajuća akumulacija za više stope privrednog rasta

1.2. Radikalno-marksističke teorije razvoja

- takođe imaju svoje korijene u učenju klasičnih ekonomista Smita i Rikarda
- Međutim, za razliku od neoklasičnih teorija, one u **EKONOMSKIM NEJEDNAKOSTIMA** vide način eksploatacije nerazvijenih od strane razvijenih
- Drugim riječima, ove teorije evidentnu neravnomjernost u PR pojedinih zemalja koreliraju sa **svjesnom akcijom razvijenih**, izostavljajući ostale faktore koji su do toga doveli
- **Propašću istočnoevropskih socijalističkih privreda**, ove razvojne teorije dobrim dijelom izgubile su na aktuelnosti
- Poslije pada Berlinskog zida, u ekonomskoj teoriji manje se govori o **zakonomjernim krizama kapitalizma**

KLASIFIKACIJA ZEMALJA (I TERITORIJA) PO KATEGORIJI ZADUŽENOSTI (SVJETSKA BANKA)

1. IDA zemlje (zemlje sa niskim dohotkom)	1.035 \$/pc ili manje, bez finansijske sposobnosti da pozajmljuju od IBRD). IDA krediti su veoma povoljni, mogu biti I beskamatni, uz grantove, za programe pomoći, u cilju podsticanja ekonomskog razvoja I unpređenja uslova života – 59 zemalja u 2016.
2. IBRD zemlje (Zemlje srednjeg dohotka)	zemlje srednjeg dohotka koje mogu povlačiti kredite IBRD, tj. koje imaju finansijski potencijal (kreditnu sposobnost) – 69 zemalja u 2016. godini
3. Tzv. mješovite ekonomije (Blend countries)	koje imaju nizak dohodak, koji ih klasifikuje da mogu povući povoljne IDA kredite, ali su kreditno sposobne, tako da mogu I da povuku IBRD kredit. – 16 zemalja
Posebna kategorija su - prezadužene, siromašne zemlje (HIPC – heavily indebtedness poor countries)	39 zemalja (od kojih 33 iz pod-saharske Afrike I nekoliko zemalja južne Amerike) koje imaju oko 650 mil stanovnika. Njihov prosječan GNI/pc je 844 \$. Imaju visoku stopu siromaštva i predmet su posebne podrške IMF-a i Svjetske banke (koja uključuje I otpis dijela dugova).

Nejednakost u raspodjeli

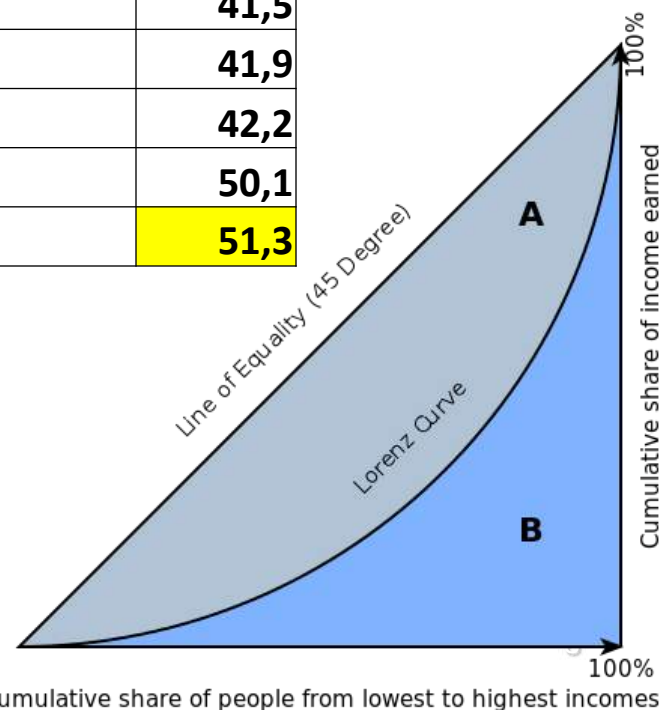
2017 - GINI koeficijent (1-100)

GINI koeficijent

Slovenia	25,4	North Macedonia	32,4
Iceland	25,6	Bosnia and Herzegovina	33,0
Czech Republic	25,9	MONTENEGRO	36,7
Moldova	26,3	Bulgaria, Serbia	37,4
Norway	27,5	Russian Federation	37,7
Romania	28,3	United States	41,5
Albania	29,0	Turkey	41,9
Sweden	29,2	China	42,2
Kosovo	29,4	Columbia	50,1
Germany	31,7	Brazil	51,3

<https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?view=chart>

Što je manja vrijednost koeficijenta, veća je jednakost u raspodjeli !
1 je apsolutna jednakost, svi imaju isti prihod;

Cumulative share of people from lowest to highest incomes

1.3. Teorije strukturne neravnoteže

- 70-tih godina XX vijeka
- **Spore** postojanje visoke cjenovne elastičnosti tražnje, elastičnosti ponude i supstituciju faktora proizvodnje, naročito u ZUR (što pretpostavljaju neoklasičari)
- Koncentrisanost pojedinih zemalja na rast, čini neminovnom pojavu **neelastičnosti cijena i tražnje u kratkom roku**
- Privredu karakteriše **KONTINUIRANA NERAVNOTEŽA**, pa je **svrsishodno AKTIVNO DRŽAVNO MIJEŠANJE u privredni život**
- *TEORIJA PODRAZUMIJEVA*: zastupnici postojanja strukturnih neravnoteža se zalažu za **AKTIVNO MJEŠANJE DRŽAVE U PRIVREDNI ŽIVOT** putem **indikativnog (okvirnog) planiranja, najrazličitijih intervencija u oblasti cijena, raspodjele dohotka i spoljne trgovine.**
- **Strukturne promjene su komponenta privrednog rasta – neophodne su**, one su normalan i stalan proces koji se odvija unutar privrede, brže ili sporije, u zavisnosti od tempa **tehnoških** promjena
- **Kvalitet i brzina prilagođavanja** suštinski zavise od sposobnosti nacionalnih ekonomija da napuštaju **aktivnosti** sa relativno niskom dodatom vrijednošću u cilju širenja aktivnosti sa relativno visokom dodatom vrijednošću
- **ZUR idu** sa naglašeno tradicionalne poljoprivredne proizvodnje, na moderniju, urbanizovaniju i raznovrsniju **industrijsku** proizvodnju i tercijarni sektor (➡ ruralno –urbano, poljoprivreda – industrija i usluge)

- Teorije strukturne neravnoteže nastale su kao rezultat **neuspjeha u primjeni** teorije linearno faznog modela rasta

DA SE PODSJETIMO:

- **Teorija linearno-faznog modela rasta**, nastala u 50-tim i 60-tim god XX vijeka smatra da:
 - proces razvoja predstavlja seriju sukcesivnih faza RASTA kroz koji moraju proći sve ekonomije;
 - da je ekonomski rast moguće postići odgovarajućim kvantitetom i **kombinacijom štednje i investicija**, a za ZUR kvantitetom, kombinacijom štednje i investicija i **inostranom pomoći**;
 - drugim riječima, ZUR moraju proći putanju rasta koju su već prošle RZ
 - razvoj je sinonim za brzi ekonomski, agregatni rast;
- najpoznatiji predstavnici:
 - model razvoja "Faze rasta" Walta W. Rostowa (1960, The stages on economic growth) i Harrod-Domarov model rasta*

Kod teorije strukturne ravnoteže postoje dva pristupa strukturnim promjenama:

1. teorijski model Luisa – dvosektorski višak rada i
2. empirijska analiza Holisa Čenerija "modeli razvoja"

1.3.1. Teorijski model Artura Luisa “dvosektorski višak rada”

- Lewis A. „*Economic development with unlimited supplies of labour*” (1954), nobelovac
- Ovaj model imao široku primjenu 60-ih godina XX v., kada su se mnoge ZUR suočavale sa viškovima radne snage /RS/. Dvosektorski model privrede: nerazvijena privreda sastoji se od **tradicionalnog (prenaseljena ruralna regija, niska produktivnost rada, nulta granična produktivnost rada)** i **modernog sektora (visokoproduktivan industrijski sektor)**.
- **GLAVNI AKCENAT DVOSEKTORSKOG MODELA**- **transfer RS i rast proizvodnje u sektoru industrije** (sto zavisi od stope rasta **I** u industriji).
- Ovaj transfer se ubrzava većom **stopom akumulacije i stopom industrijskih investicija** (uz uslov da vlasnici kapitala reinvestiraju svoje profite)
- Urbana nadnica je viša od ruralne nadnice i do 30% (pretpostavka!)
- **Višak RS** se može transferisati iz poljopriv. sektora, bez ikakvog gubitka u proizvodnji, u industrijski sektor (transfer RS i rast ind.proizvodnje)
- Kad se sav višak RS iz poljoprivrede prebaci u industriju, proces se **završava**, jer svako dalje povlačenje radnika iz poljoprivrede, dešava se po većim troškovima izgubljene proizvodnje hrane, jer **granični proizvod RS** u ruralnom sektoru više nije nula

Ograničenja “Dvosektorskog modela”

- **Jednostavan, ali nedovršen model**
- Ovaj model više je **opis** procesa razvoja u ZUR, kog prate strukturne promjene, a ne razvijen model - **zato što..**

Tri pretpostavke ovog modela nisu baš realne:

- 1. Da je stopa transfera RS i zaposlenosti u industriji proporcionalna stopi akumulacije kapitala, tj. DA SE SAV PROFIT REINVESTIRA** (češće se profiti reinvestiraju u radno-štedne tehnologije, koje ne uključuju visok rast zaposlenosti...)
 - 2. Da postoji višak radne snage u primarnoj proizvodnji (u ruralnim oblastima), a U SEKUNDARNOM SEKTORU DA JE PUNA ZAPOSLENOST** - U mnogim ZUR je obrnuto, postoji značajna nezaposlenost u urbanim zonama...
 - 3. DA JE TRŽIŠTE RS TOLIKO KONKURENTNO, DA REALNE NAJAMNINE U URBANOM SEKTORU KONSTANTNO RASTU, do tačke gdje je višak zaposlenosti iz poljoprivrede potpuno apsorbovan** (u praksi zarade u industriji nastavljaju da rastu u poredjenju sa zaradama u poljoprivredi, čak i onda kada nastaje otvorena nezaposlenost u industrijskom sektoru – dijelom i zbog jakih sindikata, ali i politike zapošljavanja MNK...)
- Ova teorija preferira SDI, a minimizira deficitno finansiranje u uslovima nerazvijenosti

1.3.2. Empirijska analiza Holisa Čenerija

- “modeli razvoja strukturnih promjena”

- Chenery H. “**Structural change and development policy**” (1979) – empirijski proučavao model razvoja velikog broja ZUR tokom poslijeratnog perioda, gdje je prepoznao **INDUSTRIJALIZACIJU** kao osnov čitavog niza strukturnih promjena u razvoju ZUR
- Stavlja akcenat i na **proces transformacije privreda ZUR** i značaj zamjene tradicionalne poljoprivrede sa novim industrijama
- Međutim, **povećana štednja i investicije** nisu dovoljne za privredni rast!
- Za “**model razvoja**” neophodne su i sljedeće **strukturne promjene**:
Transformacija proizvodnje, promjene u strukturi tražnje potrošača, međunarodna trgovina i korišćenje resursa, promjene ukupnih društveno ekonomskih faktora (urbanizacija, migracije, ravnomjeran regionalni razvoj..)
- **NAJZNAČAJNIJI “DOMAĆI” FAKTORI** ovog modela razvoja su: prirodni resursi, veličina zemlje i broj stanovnika, ali i snaga **institucija i ekonomska politika**.
- **Najznačajniji inostrani faktori** su: pristup stranom kapitalu, tehnologiji i međunarodnoj trgovini (u uslovima visoko integrisane međunarodne ekonomije, ovi faktori su presudni!)
- Čeneri je smatrao da bi se **adekvatnom makroekonomskom politikom** razvoja mogli generisati korisni načini samoodrživog rasta
- Model ima ograničene praktične vrijednosti u **identifikaciji** ključnih faktora privrednog rasta

■ Čeneri je zaključio na bazi istraživanja da:

1. MODELI I MAKROEKONOMSKE POLITIKE - Razvoj, kao prepoznatljiv proces rasta i promjena, ima **dosta sličnosti u svim zemljama**, te da bi se mogli definisati određeni „**MODELI RAZVOJA**“ čija uspješnost bi dobrim dijelom zavisila i od dobre **makroekonomske politike razvoja**
2. SPECIFICNE OKOLNOSTI - model prepoznaje da se **moгу pojaviti RAZLIKE između zemalja u tempu rasta i načinu razvoja u zavisnosti od čitavog niza njihovih specifičnih OKOLNOSTI**
3. ODNOS DOMACIH I MEDJUNARODNIH FAKTORA - empirijske studije o procesu strukturnih promjena vode do zaključka da **tempo rasta i način razvoja mogu varirati u zavisnosti od kompozicije DOMACIH I MEDJUNARODNIH FAKTORA** (veličina, broj stanovnika, vladina politika, izdvajanja za obrazovanje; nivo FDI, tehnologija i trgovina).

■ **DVA OSNOVNA OGRANIČENJA OVOG MODELA**, koja se mogu empirijski ispitivati, su:

- (1) **nedovoljnost domaće akumulacije** za finansiranje investicija (**AKUMULACIJSKI JAZ**) i
- (2) **nedovoljnost deviznih priliva** za pokriće uvoznih potreba (**DEVIZNI JAZ**).

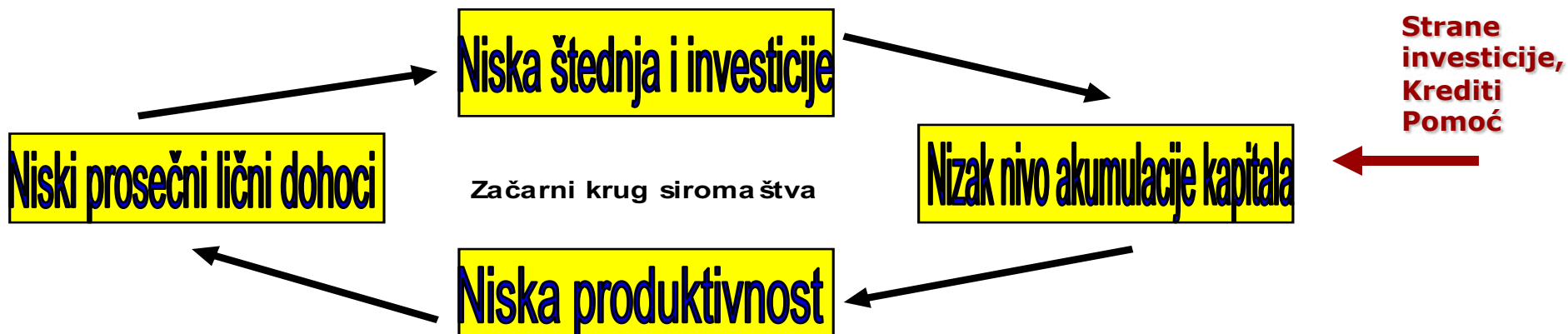

- Ograničenja koja slijede zbog nedostatka **kvalifikovanih kadrova**, prema istraživanjima, manje su ispoljena od akumulacijskog i deviznog jaza
- Mnoge ZUR su imale **stope rasta investicija od 12-15%** pri stopama rasta **domaće akumulacije od svega 6 - 8%** /**VISOK PRILIV SDI/**

2. Teorije uzleta, stagnacije i uravnoteženog rasta

- američki profesori **Samjuelson i Nordaus** napominju da svaka teorija privrednog rasta nastoji da objasni kako pojedine države prekidaju **začarani krug siromaštva** i počinju da mobilišu četiri najvažnija faktora proizvodnje (ljudski faktor, prirodni resursi, kapital, tehnologija)
- ZUR mogu koristiti istorijski uzorak razvoja modernih industrijski razvijenih zemalja (tzv. **Maršalov plan** za obnovu Zapadne Evrope, 1948), kao i raspoloživi inostrani kapital za ubrzanje svog privrednog razvoja. Štednja, investicije i obim strane akumulacije postaju presudni za dinamiku rasta

2.1. Teorije uzleta

- Teorije uzleta – **ROSTOV**, koji akcentira pojedine periode privrednog rasta (1960, "The stages on economic growth") .
- '50-ih i ranih '60-ih godina XXv.,
- **Na privredni razvoj gleda kao na SERIJU SUKCESIVNIH ETAPA PRIVREDNOG RASTA** kroz koje pojedine zemlje moraju proći u svom ekonomskom napredovanju
- **Nedostatak**: model se razvija na iskustvima koje su prošle RZ, ističući značaj štednje i investicija; podrazumijeva sličan ambijent kao što je bio i kod RZ, zanemaruje savremene spoljne uticaje u ZUR, globalizaciju...
- Medjutim, **ZUR nemaju institucionalne uslove kao RZ** – npr. razvijeno tržište novca, razvijen transport, obučenu i obrazovanu RS, efikasan državni menadžment, efikasnu stimulaciju, menadžersko iskustvo, sposobnost planiranja.. – da bi efikasno preobratali novi kapital u viši nivo proizvodnje

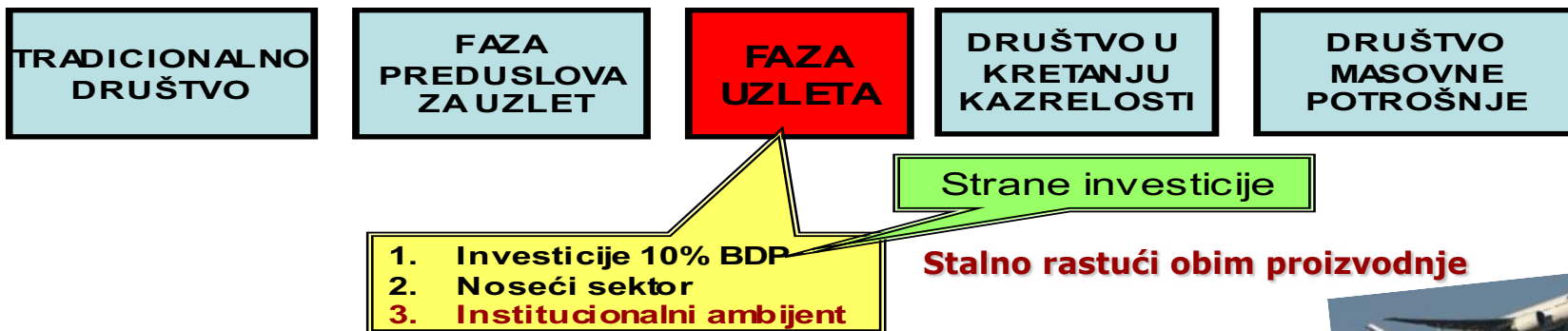

■ Postoji **pet faza ekonomskog razvoja društva**:

1. tradicionalno društvo, 2. društvo koje je ostvarilo preduslove za razvoj samodrživog rasta - „faza preduslova za uzlet“, 3. društvo u uzletu - „faza uzleta“, 4. društvo u kretanju ka zrelosti, 5. društvo masovne potrošnje

Teorija uzleta (linearno-fazna teorija rasta)

- Ključna etapa razvoja je **“faza uzleta”**, koju generiše propulzivni karakter rasta jednog ili više industrijskih sektora (kao **avion** u fazi kad se odvoji od zemlje, pa dok ne dostigne kritičnu visinu...).
- Brz rast **vodećih sektora** povlači za sobom razvoj i ostalih, manje dinamičkih, sektora privrede /visoka elastičnost P i T na cijene/.
- **“Faza uzleta”** podrazumijeva ispunjenje sljedećih **uslova**:
 - (1) porast investicija na **10%** nacionalnog dohotka,
 - (2) razvoj jednog ili više proizvodnih sektora koje odlikuje visoka stopa rasta i
 - (3) postojanje ili nagla kreacija političkog, društvenog i institucionalnog ambijenta, koji je stimulativan sa stanovišta rasta modernih sektora, pri čemu mogućnost angažovanja strane akumulacije u fazi uzleta daje sigurnost razvoju.

Pojedine države imaju različite periode uzleta...

Okvirni datumi starta razvoja pojedinih zemalja, Rostow

Zemlja	Period uzleta
Velika Britanija	1783 - 1802.
Francuska	1830 - 1860.
Belgija	1833 - 1860.
SAD	1843 - 1860.
Nemačka	1850 - 1873.
Švedska	1868 - 1890.
Japan	1878 - 1900.
Rusija	1890 - 1914.
Kanada	1896 - 1914.
Argentina	1935 -
Turska	1937 -
Indija	1952 -
Kina	1952 -

- Logika faza rasta je očigledna i uglavnom prihvatljiva (dosta pristalica)
- Faza uzleta VB bila je jos krajem XVIII v.
- Kasnije se **postavilo pitanje faza uopšte** i njihovog prisustva u savremenim industrijskim zemljama
- Koji je to **kratki, presudni period**, koji razdvaja period sporog od perioda intenzivnog rasta? Koja je kritična masa sredstava za "veliki prasak" (*"Big push theories"*)?
- Teorija faza rasta podrazumijeva razvoj sa prekidima, **diskontinuiran razvoj**

2.2. Teorije stagnacije

- **GERSCHENKRON Aleksandar**, „Economic backwardness in historical perspective“ (1962) (*ek.zaostalost u istorijskoj perspektivi*)
- Relativno nerazvijene zemlje stižu veliku prednost onog momenta kada uspiju da, **nakon otpočinjanja rasta - POZAJMLJUJU akumulaciju i tehnologiju**, uključujući i brojne organizacione i menadžment metode RZ
- Fokus na **međunarodnoj** dimenziji privrednog rasta i nekim (mogućim) prednostima ZUR danas (npr. transfer tehnologije, SDI)
- smisleno angažovanje strane akumulacije, mogućnost transfera tehnoloških inovacija i adekvatnih menadžment tehnika iz RZ, može biti velika prednost manje razvijenih zemalja
- **GERŠENKRONOV EFEKAT – “ŠTO KASNIJE pođemo u razvoj, brže ćemo se razviti, jer ćemo koristiti sve već poznate razvojne modele iz do tada RZ.”** To je **optimistička hipoteza**: moguće je izbjeći određene greške koje su bile prisutne u ranim fazama razvoja RZ, i **skratiti dužinu trajanja pojedinih etapa** koristeći njihova znanja i iskustvo;
- *...countries that were far behind the technological frontier of their day enjoyed a **great advantage**: they could **simply imitate** what had already proved successful elsewhere, without having to assume either the costs or the risks of innovating on their own...*
- za kraći period može se ostvariti dinamičan razvoj, ali dugoročno, to ipak može značiti i **stagnaciju...**

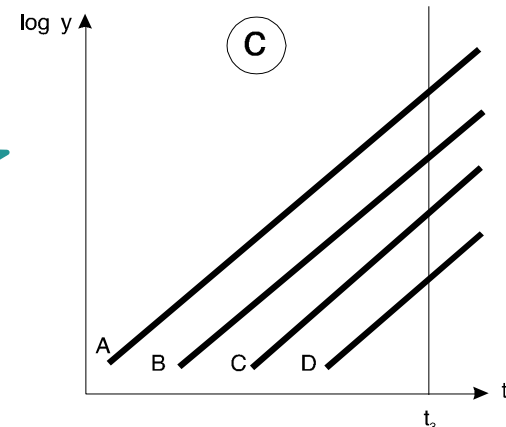
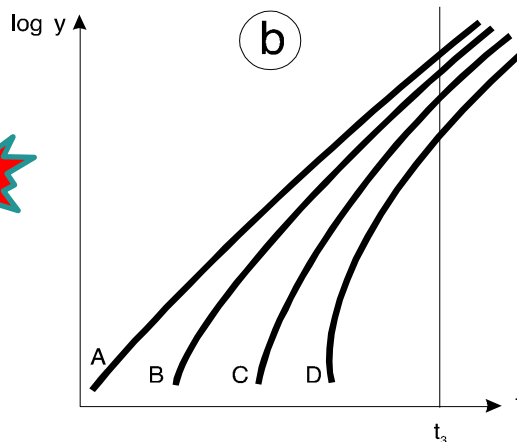
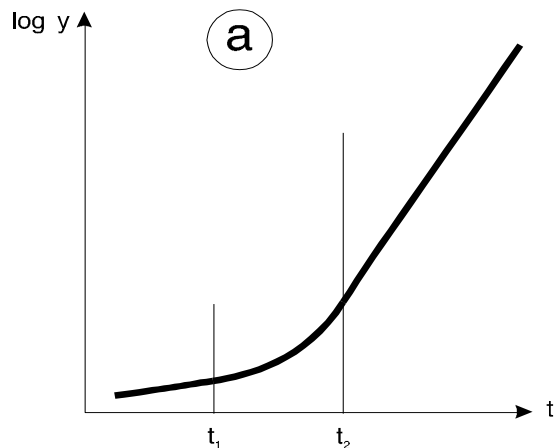

2.3. Teorije uravnoteženog razvoja

- privredni rast u svojoj biti je uravnotežen proces u kome se privrede pojedinih zemalja stalno kreću uzlaznom linijom uvećanja proizvodnje i zaposlenosti.
- “rast je sličan kretanju **kornjače**, koja ide sporo, ali stalno naprijed, a ne kretanju **zeca**, koji na mahove čini velike skokove, ali se odmara čim osjeti umor...”
The image contains two small photographs. On the left is a tortoise, and on the right is a rabbit. These images illustrate the text's comparison of slow, steady growth (tortoise) versus fast, sporadic growth (rabbit).
- Sajmon **KUZNETC** (nobelovac, 1971) – proučavao je privrednu istoriju **13 RZ** od 1800. do polovine XX vijeka i **opovrgava teoriju etapa rasta Rostova**; on smatra da je privredni rast ovih zemalja bio najbliži **modelu uravnoteženog rasta** – nije bilo perioda značajnog ubrzanja, niti perioda značajnog usporenja stopa privrednog rasta u dužoj vremenskoj seriji..

Grafička analiza teorija uzleta, stagnacije i uravnoteženog rasta

a) Rostovljev uzlet (take off) u periodu između t_1 i t_2 .

Ekspanzija vodećih sektora obezbeđuje ubrzanje stope privrednog rasta. Dinamične stope rasta u fazi uzleta.

Poruka teorije uzleta:

tokom vremena razlike u nivou privrednog rasta će se povećavati. Privrede nekih zemalja će se veoma dinamično razvijati, dok privrede drugih neće moći ni da ozbiljnije započnu taj proces (u praksi, gep zaista raste!)

b) Uporedni pogled na privredni rast koji reprezentuje Geršenkronov efekat.

Sve zemlje startuju sa inicijalnim niskim nivoom privredne razvijenosti. Zemlje B, C, i D su privredno zaostaliye u odnosu na zemlju A. Iako su kasnije startovale

u poređenju sa zemljom A, one mogu, zahvaljujući transferu akumulacije, tehnologije i znanja, ostvariti dimaničniju stopu privrednog rasta i u dogledno vreme sustići zemlju A. (tačka t_3).

KONVERGENCIJA STOPA RASTA.

Poruka: Smanjivanje gepa.

Teorija stagnacije predviđa **PRIBLIŽAVANJE NIVOVA RAZVIJENOSTI**

c) Konačno, dijagram c reprezentuje zaključke Sajmona Kuzneca o uravnoteženom privrednom rastu (konstantne stope rasta proizvodnje)

Poruka:

Teorija uravnoteženog rasta sugeriše **ODRŽAVANJE KONSTANTNIH RAZLIKA U RAZVIJENOSTI** pojedinih zemalja

3. Kratkoročne i dugoročne teorije privrednog rasta

- **Teorije kratkoročnog privrednog rasta** analiziraju rigorozne matematičke odnose između **stope** privrednog rasta i upotrebe proizvodnih faktora, posebno **kapitala i rada**
- **Bave se istraživanjem relacija koje postoje između *STOPE PRIVREDNOG RASTA I VELICINE UPOTREBLJENIH RESURSA***
- **Teorije dugoročnog privrednog rasta** skoncentrisane su na istraživanje dinamike dugoročnog rasta, kako u visoko industrijalizovanim, tako i u LDCs
- **TRI NAJVAŽNIJE ŠKOLE DUGOROČNOG PRIVREDNOG RASTA SU:**
 - 3.1. **ŠKOLA STAGNACIJE** (Alvin Hansen, analiza uzroka stagnacije 30-tih godina XX vijeka, prelazak za kapitalno-intenzivne na kapitalno-štedni tip tehnološke promjene)
 - 3.2. **Škola dugoročnog rasta sa FLUKTUACIJAMA PRIVREDNIH CIKLUSA** (Robert Solou, privredni razvoj je potencijalno moguća proizvodnja koju determinišu **pet** faktora: broj ljudi koji se mogu zaposliti, obim osnovnih sredstava, nivo tehnologije, pristup prirodnim resursima i djelotvornost, odnosno efikasnost upotrebe raspoloživih faktora; Ovi faktori su gornja granica privrednog rasta /ne samo prirodni resursi/ i stoga, stabilan dugoročni privredni rast je ostvariv)
 - 3.3. **ŠKOLE EKSPLOZIJE I KOLAPSA - TRI PRAVCA:**
 - a) **Marksova teorija o nestanku kapitalizma** - zbog brojnih društvenih protivurječnosti;
 - b) **nasljednici učenja Tomasa Maltusa** - "granice rasta" date su činjenicom da stanovništvo raste po geometrijskoj progresiji, a upotreba resursa je ograničena, jer resursi rastu aritmetrijskom progresijom - pesimističke poruke teorije o stanovnistvu
 - c) **Savremene tehnološke promjene** omogućavaju rastuće prinose u oblasti poljoprivrede, eksploatacije prirodnih resursa i zaštiti životne sredine (oponira kataklizmičkim porukama Maltusovih sljedbenika)

4. Tradicionalne i nove (endogene) teorije privrednog razvoja

- **TODARO Mike**, *Economic development*, 1997 – podjela teorija privrednog razvoja:
 - a) **teoriju etapa privrednog rasta** (kombinovati štednju, domaću i ino akumulaciju, dinamičan rast je sinonim za privredni razvoj),
 - b) **teoriju strukturnih promjena** (šta mora proći „tipična“ ZUR),
 - c) **TEORIJE MEDJUNARODNE ZAVISNOSTI U RAZVOJU** (80-te i 90-te godine XX vijeka; zemlje trećeg svijeta zarobljene su dominacijom RZ, razvojnom zavisnošću od RZ – neravnoteža međunarodne moći, nužnost reformi - i u zemlji i na nivou MEO), neokolonijalizam I savremeni oblici medj.zavisnosti ZUR od RZ;
 - d) **NOVE NEOKLASIČNE TEORIJE privrednog rasta, tj. teorije neoklasične kontrarevolucije** (slobodno tržište, otvorenost, FDI, privatizacija neefikasnog javnog sektora) i
 - e) **ENDOGENU (NOVU) TEORIJU RASTA** (90-tih godina XX vijeka; utemeljena na neoklasičnim teorijama; još uvijek se formira; pokušava objasniti **rezidual** u jednačini rasta neoklasičara; pokušava objasniti nepodudarnost svjetske prakse od nekih postavki neoklasične teorije; naglašava ulogu **javne politike** u promociji ekonomskog razvoja, posebno u području razvoja infrastrukture i ljudskog kapitala)

4.1. Teorije zavisnosti

- 70-te godine XX vijeka podržana od strane **teoretičara iz ZUR**
- **OSNOVNE POSTAVKE MODELA MEĐUNARODNE ZAVISNOSTI U RAZVOJU:**
 1. U MEO dominiraju **nejednaki odnosi** između (RZ) i periferije (ZUR)
 2. Bogate zemlje namjerno eksploatišu ili nenamjerno zanemaruju siromašne zemlje, što njihove **pokušaje za ostvarenjem nezavisnosti** (političke i ekonomske) čini bezuspješnim
 3. U održavanju ovog poretka nejednakosti, **bogatim zemljama pomažu ELITE U SIROMAŠNIM ZEMLJAMA** (zemljoposjednici, preduzetnici, javni namještenici, vojni vladari, lideri trgovinske unije..) koji imaju visoka primanja, socijalni status i političku moć, te im **odgovara zadržavanje postojećeg stanja**
 4. **DOMAĆA ELITA zavisna je od međunarodnih interesa različitih grupa**, uključujući i multilateralne institucije kao što su IMF, WB i WTO
- Specifičnost ove teorije je što **nedovoljnu razvijenost posmatra kao fenomen podstaknut izvana** (za razliku od teorije etapa privrednog rasta i teorije strukturnih promjena, koje više akcentiraju unutrašnje nedostatke kao što su nedovoljna štednja, investicije, obrazovanje ili vještine). Stoga se zastupnici ove teorije zalažu za **revolucionarne borbe i velika restrukturiranja svjetskog kapitalističkog sistema**, da bi se zemlje oslobodile **fenomena „ZAVISNE“ DRŽAVE** (fundamentalne ekonomske, političke i institucionalne reforme, promjena međunarodne /ne/ravnoteže moći)
- U okviru ovog generalnog pristupa postoje **TRI GLAVNA PRAVCA MISLI:**
 - a) **MODEL NEKOLONIJALNE ZAVISNOSTI** (polazi od prethodno navedenih osnovnih postavki modela),
 - b) **MODEL POGREŠNE PARADIGME**
 - c) **TEZA DUALNOG RAZVOJA**

Model pogrešne paradigme i Teza dualnog razvoja

B) MODEL POGREŠNE PARADIGME - OBJAŠNJAVA NERAZVIJENOST KAO POSLJEDICU:

1. (LOŠI) **SAVJETNICI** - pogrešni i nepravilni savjeti od strane nekompetentnih međunarodnih "eksperata", savjetnika iz agencija razvijenih zemalja, koje pružaju pomoć, kao i multinacionalnih donatorskih organizacija;
2. **OBRAZOVANJE U INOSTRANSTVU** - vladini službenici i univerzitetski kadar obučavaju se u RZ, prenoseći razvojne ideje koje **nisu primjenljive** u ZUR.
3. **INSTITUCIONALNE REFORME (SLABE INSTITUCIJE)** - umjesto fokusa na mjerenje kapitalnog koeficijenta i kvantitativnih modela privrednog rasta, više pažnje treba posvetiti institucionalnim i strukturnim reformama koje mijenjaju ambijent za biznis i omogućavaju demokratski razvoj zemlje

C) TEZA DUALNOG RAZVOJA - postoji trend rastućih razlika između RZ i ZUR, *posmatra ih kao superiorne i inferiorne zemlje*, dualistički razvoj (**društva bogatih i siromašnih nacija**)

Ključni elementi modela dualistički-razvojnih teza:

1. u određenom prostoru mogu koegzistirati različiti skupovi uslova od kojih su neki **inferiorni**, a drugi **superiorni** (npr. tradicionalne metode proizvodnje u ruralnom sektoru i moderne metode u urbanim jezgrama; koegzistencija bogatih i siromašnih; koegzistencija visokoobrazovane elite s masom nepismenih; najzad koegzistencija bogatih industrijskih RZ sa siromašnim ruralnim društvima)
2. suživot bogatih i siromašnih zemalja **nije istorijski fenomen koji će s vremenom nestati**
3. **SUPERIORNOST I INFERIORNOST ZEMALJA** ne samo da ne pokazuje znakove umanjanja, već ima stalnu **tendenciju rasta**
4. Međuodnos superiornih i inferiornih je takav da **superiorni ne čine ništa ili čine nedovoljno da bi pomogli inferiornima**, zapravo ih puste da tonu

Slabosti teorije zavisnosti

- Prva, iako nude objašnjenje zašto su mnoge ZUR nemoćne da ubrzaju vlastiti privredni rast, one pružaju nedovoljno formalnog ili neformalnog objašnjenja **KAKO** pojedine zemlje mogu inicirati i održavati razvoj (**ne govore kako podstaći unutrašnji razvoj**, osim u slučajevima kada predlažu eksproprijaciju privatne imovine i njeno **podržavljenje**; u praksi, međutim, najboljim se pokazala kombinacija javnog i privatnog vlasništva)
- Druga, i možda važnija, slabost teorija zavisnosti je da je iskustvo ZUR, koje su težile **revolucionarnoj kampanji industrijske nacionalizacije** i brzom proizvodnji, uglavnom bilo **negativno**

4.2. NOVA NEOKLASIČNA TEORIJA privrednog razvoja

- 80-te godine XX vijeka – tzv. **neoklasična revolucija** (posljedica prevlasti **konzervativnih vlada** u SAD; Kanadi, UK, Njemačkoj)
- Centralni argument ove teorije je da su rezultati nerazvijenosti prouzrokovani neadekvatnom alokacijom ograničenih resursa, neadekvatnim politikama cijena i **prevelikom** državnom intervencijom od strane isuviše aktivnih vlada ZUR.
- **Favorizuju TRŽIŠTE, smatraju da preveliko miješanje države u ekonomske aktivnosti usporava tempo privrednog rasta** (navode primjer rasta kod tzv. azijskih tigrova)
- Ukoliko bi se po njima dopustio razvoj konkurentskih slobodnih tržišta, privatizovala neefikasna državna preduzeća, promovisala slobodna trgovina i ekspanzija izvoza, prihvatili investitori iz razvijenih zemalja i eliminisale pretjerane intervencije države u oblasti cijena faktora proizvodnje, proizvoda i kapitala, stimulisale bi se ekonomske aktivnosti i privredni rast.
- **VELIKO MIJEŠANJE DRŽAVE, POLITIČKA I ADMINISTRATIVNA KORUPCIJA**, neefikasnost i nedostatak ekonomskih pobuda u **ZUR** – limiti privrednog rasta, a ne politika RZ !

- **Ekonomski rast moguće je stimulisati:** razvojem slobodnog tržišta, privatizacijom državnih preduzeća, promovisanjem slobodne trgovine i izvoza, privlačenjem stranih investicija, smanjivanjem uticaja države na cijene i na finansijska tržišta

- Drugi kamen temeljac neoklasičnih argumenata o nužnosti respektovanja slobodnog tržišta je tvrđenje da **liberalizacija nacionalnih tržišta povlači za sobom dodatne domaće i strane investicije i tako povećava stopu akumulacije kapitala.** Tradicionalni neoklasični modeli rasta su direktni izdanci Harod-Domarovog modela i modela Soloua, u kojima se naglašava važnost štednje u politici dugoročnog privrednog rasta

Ali, **sa stanovišta kritičara** ostalo je otvoreno pitanje šta je u sklopu poruka nove neoklasične ekonomije relevantno u vezi sa pitanjem: **Da li slobodna tržišta i manji uticaj države predstavljaju ključne premise realizacije dugoročne stope privrednog rasta ZUR?**

Neadekvatna privredna struktura u ZUR, pitanje socijalne pravde, imperfektnost tržišta: nesuverenost potrošača, ograničene informacije, velike eksternalije, efekti ekonomije obima u tehnologiji, nelojalna ili nerazvijena konkurencija, siromaštvo, slabe institucije....

U okviru NOVE NEOKLASIČNE TEORIJE prisutna su tri pravca:

- a) **PRISTUP SLOBODNOG TRŽIŠTA** – tržišta su sama za sebe efikasna, državni intervencionizam je kontraproduktivan
- b) **pristup JAVNOG IZBORA (ili "NOVA POLITIČKA EKONOMIJA")**
Teorija javnog izbora zastupa - stav da je država potpuno kontraproduktivna u odnosu na ekonomiju, „država ne može ništa uraditi kako treba“, jer ljudi koriste državni autoritet za svoje uske interese. To dovodi do smanjenje individualnih sloboda. Stoga „minimalna vlada je najbolja vlada“.
- c) **PRISTUP "NEŠKODLJIVOG TRŽIŠTA" (tržišni pristup)** – najviše zastupljen pristup, promoviše ga **Svjetska banka**. Ovaj pristup prepoznaje da postoji mnogo nesavršenosti tržišta proizvoda i tržišta faktora. Ključnu ulogu u omogućavanju tržišnih operacija imaju **VLADE - intervenišući u određenim PODRUČJIMA**, koje NE ŠKODE jačanju tržišta, a to su sljedeće intervencije/investicije:
1. Fizička i socijalna infrastruktura;
 2. Briga o zdravlju;
 3. Obrazovne institucije;
 4. Stvaranje klime za razvoj privatnog preduzetništva

4.3. ENDOGENA TEORIJA RASTA (teorija novog rasta)

“iznutra”

- **Neoklasične teorije nisu uspjele rasvijetliti izvore dugoročnog ekonomskog rasta** (po njima rastući BDP/pc je privremeni fenomen, koji je posljedica, ili kratkoročnih prilagodjavanja i rada i kapitala (promjena odnosa kapital/rad, K/L) ili promjena u tehnologiji. U odsutnosti tih promjena i spoljnih izvora rasta, sve ekonomije teže nultom rastu, jer se dugoročno ekonomija približava nivou ekvilibrijuma.
- Neoklasične teorije ne samo da nisu uspjele razjasniti dugoročni ekonomski rast RZ, već nisu uspjele razjasniti ni različite stope ekonomskog rasta u zemljama sa sličnom tehnologijom (**tehnološkom napretku se pripisuje 50% istorijskog rasta u industrijalizovanim zemljama**)

Tradicionalni neoklasični modeli privrednog rasta izgubili su značajnim dijelom na aktuelnosti tokom **kasnih '80-tih i '90 g.** XX vijeka zbog:

- **kriza dugova ZUR** je eskalirala i postalo je potpuno jasno da je tradicionalna teorija bila nemoćna da objasni dramatične razlike u kvalitetu makroekonomske performanse pojedinih zemalja.
- **WB i IMF** su nametnuli visoko zaduženim zemljama **reforme slobodnog tržišta**, što je trebalo da dovede do većih investicija, povećanja produktivnosti i poboljšanja životnog standarda. Međutim, i poslije **liberalizacije trgovine**, nije došlo do dovoljnog rasta stranih investicija i rasta uopšte. Takođe, nizak pokazatelj kapital/rad nije donio visoke stope povrata na investicije.

- **Teorije endogenog rasta** pokušavaju objasniti onaj dio stope rasta koji je u neoklasičnim jednačinama označen kao **rezidual** (stoga se ova teorija još uvijek razvija)
- Do sada je najinteresantniji doprinos ove teorije u području objašnjenja **medjunarodnih tokova kapitala** koji ne idu u skladu sa postavkama neoklasične teorije – **prema ZUR**, gdje bi zbog niskog pokazatelja kapital/rad, trebala biti viša stopa povrata na investicije:
 - Objašnjenje je u niskom stepenu komplementarnih investicija u **LJUDSKIH KAPITAL** u ZUR (obrazovanje), investicija u infrastrukturu ili u R&D); zavisnost stope pr. rasta od stope rasta investicija u obrazovanje!
 - Predlažu **aktivnu ulogu javne politike u promociji ekonomskog razvoja**, putem direktnih i indirektnih investicija u **LJUDSKI KAPITAL I ZNANJA** neophodna za intenzivne industrije

- **Nova teorija rasta** predstavlja solidan konceptualni okvir za analizu endogenog rasta, determinisanog sistemom koji upravlja proizvodnim procesom, prije nego sile van tog sistema
- Poruka svih endogenih teorija privrednog rasta je da **kreatori ekonomske politike i ponašanje pojedinih privrednih subjekata** djeluju na dinamiku stope privrednog rasta u dugom roku.
- Stopu privrednog rasta moguće je učiniti endogenom, na primjer, podržavanjem tehnoloških promjena odnosno podržavanjem **aktivnosti istraživanja i razvoja u zemlji**. Takođe, pod pretpostavkom konstantnih prinosa proizvodnje, moguće je promjenom **stope štednje** djelovati na dinamiku privrednog rasta.

Sličnosti modela endogenog rasta sa neoklasičnim modelima

- Prvo, modeli endogenog rasta **odbacuju neoklasičnu pretpostavku o smanjenju graničnih prinosa kapitala**
- Drugo, oni takođe **apostrofiraju ulogu eksternalija** u određivanju stope prinosa novih kapitalnih ulaganja
- Treće, takođe u većini novih endogenih teorija važnu ulogu u objašnjenju dugoročnog privrednog rasta ima **kompleks tehnoloških promjena.**

Granice primjene nove teorije rasta

1. Nova teorija rasta ostaje **zavisna od brojnih tradicionalnih neoklasičnih pretpostavki** koje su često neprimjerene za ZUR.
2. Privredni rast ZUR je često **limitiran** neadekvatnošću njihovih infrastruktura, neadekvatnošću institucionalnih aranžmana i nesavršenošću tržišta kapitala i tržišta roba i usluga.
3. Zato što endogena teorija rasta ne uzima u obzir ove veoma uticajne faktore, **njena primjenljivost za proučavanje privrednog razvoja je ograničena**, posebno kada se međusobno upoređuju dvije zemlje.

4.3.1. Endogenizacija tehnoloških promjena

- **PRVA INDUSTRIJSKA REVOLUCIJA (1850. - 1900.)** osnovni materijalni agensi bili su: ugljik, čelik, tekstil, hemijski proizvodi. Prelazak sa ručne na mehaničku proizvodnju.
- **DRUGA (TEHNOLOŠKA) INDUSTRIJSKA REVOLUCIJA (1900. - 1970.)** koju u materijalnom smislu reprezentuje motor sa unutrašnjim sagorevanjem, mašinska industrija, vazdušni saobraćaj, organska hemija, električna energija (i masovna proizvodnja)
- **TREĆA (DIGITALNA) INDUSTRIJSKA REVOLUCIJA (od 1970.g.).** U materijalnom smislu nju simbolizuje mikroelektronika, biotehnologija i genetski inženjering, novi izvori energije, novi oblici eksploatacije mora i okeana, korišćenje svemira.
- Dominantan razvojni faktor postaje **proizvodnja novih tehnologija i generisanje novih tehnoloških znanja. Integracija i fleksibilnost** sve važnije za p-će.
- **IV INDUSTRIJSKA I TEHNOLOŠKA REVOLUCIJA (4.0)** koja se dešava poslednjih godina (**2015. -**)kombinuje fizički, digitalni i biološki svijet; nanotehnologija, neurotehnologija, biotehnologija..
- **IV industrijska revolucija se naslanja na treću i nju karakteriše fuzija tehnologija koje brišu granice između fizičkog, digitalnog i biološkog**
- donosi promjene u vještačkoj inteligenciji (AI), robotici, IoT (Internet of things), autoindustriji (vozila bez vozača), 3D printanju (koje će moći u bliskoj budućnosti raditi i na „kopijama“ ljudskih organa..), kvantnim kompjuterima i nanotehnologiji... 47% poslova na svijetu će biti ugroženo automatizacijom..
- **Pametne fabrike** -stvaranje pametnih mreža koje same sebe kontrolišu.,
- Pametne kuće, pametne bašte...

Promene koje se očekuju do 2025.godine	Verovatnoća njihove realizacije
10% ljudi koji nosi odeću sa internet sa konekcijom	91.2 %
90% ljudi imaju neograničen i besplatan pristup internetu	91.0 %
1 trilion senzora povezano sa internetom	89.2 %
Prvi robot farmaceut u U.S.A	86.5 %
10% naočara za čitanje povezano sa internetom	85.5 %
80% svetske populacije sa digitalnim prisustvom na društvenim mrežama	84.4 %
Prvi automobil proizveden putem 3D štampača	84.1 %
Prva vlada koja će zameniti cenzus sa Big Data izvorima	82.9 %
Prvi pametan telefon koji je moguće implantirati (usaditi u ljudsko telo) dostupan komercijalno	81.7%
5% potrošačkih proizvoda ištampanih u 3D štampačima	80.7%
90% populacije koristi pametne telefone	78.8%
90% populacije sa regularnim pristupom internetu	78.2%
10% od ukupno broja vozila na američkim drumovima čine samovozeći automobili	76.4%
Prva transplantacija jetre iz 3D štampača	75.4%
30% korporativnih revizija izvedeno veštačkom inteligencijom	73.1%
Vlade prvi put prikupile porez preko blockchain-a	69.9%
Globalno veći broj putovanja putem car-sharing-a nego privatnim automobilima	67.2%
Prvi grad sa preko 50 000 stanovnika i bez semafora	63.7%
10% globalnog bruto domaćeg proizvoda uskladišteno na blockchainu	57.9%
Mašina sa veštačkom inteligencijom u boardu direktora	45.2%

Pandemija COVID-19 koja je pralisala svijet od marta 2020., utice da se ove promjene jos vise ubrzavaju!

IZVOR: WEF, 2015

Report Deep Shift
Technology Tipping Points
and Societal Impact

<https://www.dsi.rs/category/cetvrta-industrijska-revolucija-za-pocetnike/>

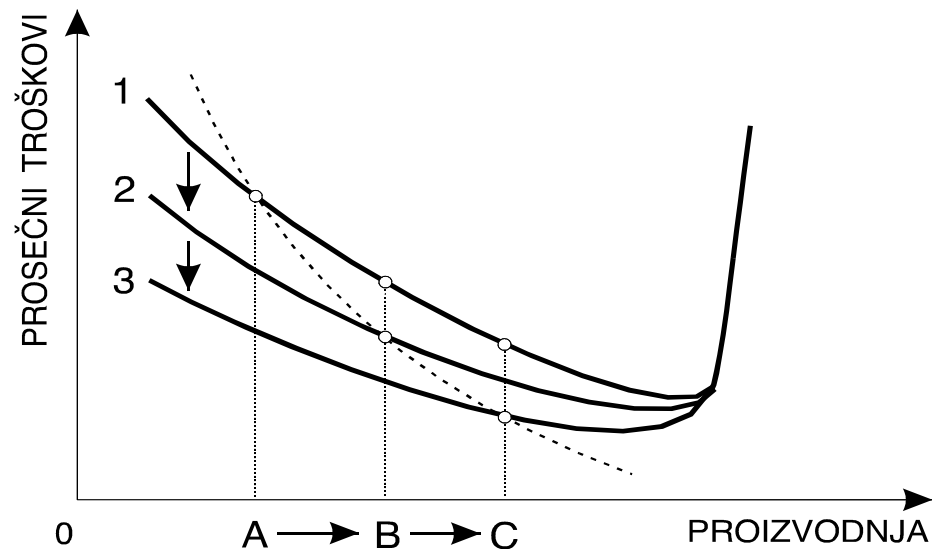
4.3.2. TEORIJE LJUDSKOG KAPITALA

- **Investicije u ljudski kapital** uvećavaju ne samo proizvodne mogućnosti preduzeća ili pojedinaca, već djeluju na uvećanje proizvodnog potencijala sa njima povezanih preduzeća i radnika.
- Predstavnik **TEODOR ŠULC (1985)**, prema kome **NAJZNAČAJNIJI proizvodni faktori** u dinamiziranju stope privrednog rasta nisu obradiva zemlja, prostor i energija, već su to **poboljšanje kvaliteta stanovništva i napredak u znanju**
- Srž ove teorije je stav da je **stopa privrednog rasta direktno ZAVISNA od stope rasta investicija u obrazovanje.**

Teorija ljudskog kapitala pripada novoj endogenoj teoriji !

- **Investicije u humani kapital predstavljaju daleko najprofitabilnije ulaganje** (3,5 put profitabilnije u odnosu na profitabilnost investicija u fizički kapital)
- Teorije ljudskog kapitala svoju prethodnicu imaju u poznatom **modelu UČENJA UZ RAD** (*learning by doing*) Keneta Eroua
- Smanjenje prosječnih troškova nezavisno od tehnoloških promjena može biti ostvareno i po osnovu **KRIVE UČENJA**.
- Ovo smanjenje troškova po jedinici proizvoda je nezavisno od ekonomije obima, a **rezultat je rastućeg iskustva i stručne osposobljenosti radnika.**

Smanjenje prosječnih troškova proizvodnje po osnovu krive učenja

Ove efekte reprezentuje **opadajući tok krivih prosječnih troškova 1, 2 i 3**, sve do nivoa kada počinje u ekonomiji da djeluje poznati zakon opadajućih prinosa.

Protokom vremena, naime, zaposleni sve efikasnije koriste novoinstalirane mašine i proizvodne sisteme.

Logična posljedica ovih procesa je sniženje prosječnih troškova proizvodnje, najprije sa 1 na 2, a potom i sa 2 na 3.

Dodavanjem **efekata snižavanja troškova po osnovu krive učenja**, ukupni prosječni troškovi se smanjuju daleko intenzivnije

Kriva učenja ilustruje snižavanje jediničnih tr. proizvodnje kao rezultat **rastuće spretnosti radnika**, tj. ona označava smanjenje prosječnih troškova proizvodnje nezavisno od povećanja obima proizvodnje.

Ne praveći razliku između ulaganja u fizički kapital (opremu) i ljudski kapital, ove teorije smatraju da su **investicije u ljudski kapital daleko najprofitabilnije investicije**, te da je **obrazovanje** najznačajniji faktor konkurentnosti.

4.3.3. NEOINSTITUCIONALNE TEORIJE privrednog razvoja

- **DIO ENDOGENIH (novih) TEORIJA**; fokus na uticaj ključnih **POLITICKIH i institucinalnih faktora** na privredni rast.
- **institucionalno uređeni SVOJINSKI ODNOSI predstavljaju uslov makroekonomske efikasnosti**, kao i to da sa precizno uređenim svojinskim odnosima, u dobrom djelu korespondira dinamika tehnoloških promjena.
- **Institucionalno uređena svojina** – uslov efikasnosti tržišne privrede
- **Najdinamičnije stope privrednog rasta** su imale države sa uređenim sistemom **ZAŠTITE PRIVATNE SVOJINE**
- **Alokativni i regulativni aranžmani** moraju biti u funkciji podržavanja privrede da ostvaruje visoku produktivnost rada, profit, dinamičan rast i razvoj, i to u dužem vremenskom periodu.
- Drugim riječima, **savremene privrednosistemske odrednice**, treba kontinuirano da doprinose poboljšanju kvaliteta makroekonomske performanse, a posebno da doprinose realizaciji zadovoljavajuće akceleracije razvojne dinamike privrede

Teorija transakcionih troškova

- Transakcioni troškovi kao **tr. organizacije**
- Autori **Nort i Tomas** - tvrde da su transakcioni troškovi **osnovno ograničenje razvoja**
- Pozitivni transakcioni troškovi su posljedica neefikasnosti ekonomskih institucija. Jer, ako su **investicije i inovacije** uslovi privrednog rasta, postavlja se pitanje zašto su neke privrede postigle tako skromne rezultate ? (zbog toga što ta društva nisu imala **razvijene ek. institucije** koje stimulišu ekonomsku inicijativu i efikasnost)
- nema ekonomskog rasta ukoliko ne postoji efikasna **institucionalna struktura!**
- **Privatna svojina** generiše preko potrebnu motivaciju i važan dinamički potencijal decentralizovanog tržišnog sistema

REZIME:

■ Četiri pristupa:

1. Herik i Kindleberger: 1) neoklasične teorije, 2) radikalno-marksističke teorije privrednog razvoja i 3) teorije strukturne neravnoteže (Luisov dvosektorski model i Čenerijevi modeli razvoja).
1. Samjuelson i Nordaus: 1) teorije uzleta (Rostov), 2) teorije stagnacije (Geršenkron) i 3) teorije uravnoteženog razvoja (Kuznetc)
1. Treći i najčešće korišćeni pristup u makroekonomskoj literaturi ne razlikujući fenomene rasta i razvoja, aktuelne teorije djeli na:
 - a) **kratkoročne teorije privrednog rasta i**
 - b) **dugoročne teorije privrednog rasta**
 - (1. škola stagnacije, Hansen; 2. škola dugoročnog rasta sa fluktuacijama privrednih ciklusa, Solou; i 3. škole eksplozije i kolapsa: Marksova, Maltusova i tehnoloske promjene kao osnov rastućih prinosa)
4. Četvrti pristup (Todaro): 1) **tradicionalne** (- teorija etapa privrednog rasta, - teorija strukturnih promjena – teorija međ. zavisnosti u razvoju /model neokolonijalne zavisnosti, model pogrešne paradigme i teza dualnog razvoja/i 2) **novе neoklasične teorije** /slobodno tržište, javni izbor i pristup neškodljivog tražišta/) i 3) **tzv. endogene (nove) teorije priv. rasta** /endogenizacija tehnoloških promjena, teorije ljudskog kapitala/Sulc/, neoinstitucionalne teorije/